

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

Briefing Paper 2/2010

Současná politicko-bezpečnostní krize v Jemenu

—

Březen 2010

Současná politicko-bezpečnostní krize v Jemenu

—

Jan Kužvart

Shrnutí v bodech

Struktura jemenské krize

- Politická a bezpečnostní nestabilita v Jemenu je vyvolávána húthijskými povstalci na severu země, separatisty na jihu a aktivitou teroristické sítě al-Qá'ida. Částečně negativní roli hraje i současný jemenský režim prezidenta Alího Abdulláha Sáliha.
- Jde o asymetrický konflikt zahrnující partyzánský boj, národnostní separatismus a terorismus.
- Krize má 3 geografické úrovně: 1) lokální zahrnující některé oblasti Jemenu a saúdsko-arabského pohraničí, kde jsou aktivní povstalci, separatisté či teroristé z al-Qá'idy, 2) regionální zahrnující jižní část Arabského poloostrova – tedy i Omán a Saúdskou Arábii ohrožené rozšířením krize, 3) mezinárodní, která se týká zejména Íránu a USA, které se v Jemenu snaží zvýšit svůj vliv.

Zapojení aktéři

- Z nestátních aktérů jsou v krizi zapojeni šíitští húthijští povstalci, jejichž boj proti centrální vládě má náboženské pozadí. Jejich hlavním cílem je větší míra autonomie a zvýšený příliv vládních zdrojů do jimi obývané provincie Sa'ada na severu země.
- Dalším nestátním aktérem je al-Qá'ida, která využívá zvyšující se slabosti jemenského státu. Al-Qá'ida se staví proti húthijským povstalcům, avšak podporuje jihojemenské separatisty.
- Jihojemenská separatistická obviňují vládu z nerovné distribuce příjmů z ropy a diskriminace a požadují samostatnost. Masové demonstrace za osamostatnění jihu Jemenu začínají mít násilnou povahu.
- Saúdská Arábie má v krizi své vlastní bezpečnostní a mocenské zájmy. – Zejména ochranu pohraničí, vnitropolitickou stabilitu a zabránění růstu íránského vlivu v Jemenu.
- Írán podporuje šíitské húthijské rebely na severu země přinejmenším diplomaticky a politicky.
- USA a Západ podporují jemenskou vládu zejména v boji proti al-Qá'idě.

Aktuální situace a výhled do budoucna

- Riziko zhroutení jemenského státu je reálné.
- Země má problémy zejména s nedostatkem financí kvůli nezvratně klesajícímu objemu ropné produkce, korupci, populačnímu růstu, chudobě, nedostatku vody a disfunkčnímu demokratickému politickému systému.
- Ekonomické a politické reformy jsou pro trvalé řešení jemenské krize nezbytné.
- Mezinárodní hospodářská pomoc, poradenství ale i nátlak a dohled ohledně aplikace a dodržování reform je nutný.
- Je třeba zabránit další eskalaci a internacionalizaci konfliktu.

Obsah

Shrnutí v bodech	2
Obsah	3
Úvod	4
1. Struktura jemenské krize	4
2. Zapojení aktéři	5
2.1. Nestátní aktéři.....	5
2.2. Státní aktéři.....	6
3. Aktuální situace a výhled do budoucna	7
3.1. Situace jemenského státu coby referenčního objektu krize	7
3.2. Vyhlídky vývoje krize do budoucna.....	8
3.3. Největší překážky úspěšného vyřešení krize	8
Příloha: Mapa Jemenu	9
O autorovi	9

Úvod

Tento briefing paper se zabývá současnou politickou a bezpečnostní krizí v Jemenu. Jeho účelem je podat čtenáři celkový pohled na probíhající krizi a načrtnout její možný další vývoj. Problematika základů teroristické sítě al-Qá'ida je pouze jednou, byť široce medializovanou, dimenzí této krize. Blízkovýchodní program AMO se tématem [al- Qá'idy v Jemenu již také zabýval](#).

V následujícím textu bude nejprve vyložena struktura jemenské krize z hlediska funkčního (partyzánské válčení, globální džihádismus a národní separatismus) a teritoriálního (lokální, regionální a mezinárodní úroveň). Následně budou uvedeni hlavní aktéři krize a v některých případech popsány jejich vzájemné vztahy. V třetí části textu bude zhodnocena situace jemenského státu, vyhlídky dalšího vývoje a největší rizika spojená se současnou snahou o nalezení řešení krize.

Téma jemenské krize v posledních dnech opět získává na aktuálnosti vzhledem k reálně se rýsující možnosti [dosažení míru ve válce na severu země](#). Severojemenští hůthjší povstalci v únoru přistoupili na [6 bodů formulovaných jemenskou vládou](#), kterými podmiňovala nastolení příměří. Po uzavření příměří sice následovaly [četné incidenty](#) mezi bezpečnostními silami a povstalci, avšak obě strany konfliktu jsou dosud odhodlány i přesto příměří udržet.

Na konci února také dosáhly nového vrcholu masové demonstrace, na nichž se otevřeně požaduje osamostatnění jižního Jemenu. Při jednom z posledních střetů s jemenskou policií bylo [postřeleno několik demonstrantů](#), kteří se pokoušeli blokovat hlavní silnici mezi městy Aden a Zinjibár na jihu země. V některých oblastech na jihu Jemenu byl také vyhlášen zákaz vycházení, který nicméně není demonstranty dodržován.

1. Struktura jemenské krize

Politická a bezpečnostní nestabilita je v Jemenu vyvolávána třemi typy nestátních aktérů: hůthjšískými povstalci na severu země, separatisty na jihu a aktivitou teroristické sítě al-Qá'ida především ve venkovských oblastech Jemenu. Všechny tři tyto elementy ohrožují funkčnost, stabilitu, identitu, integritu i samotnou existenci jemenského státu. Jednotlivým teoretickým rámcem celé krize je pak boj v prostředí asymetrického konfliktu, neboť bojující strany používají odlišné způsoby boje a poměr sil je značně nevyrovnaný.¹

Jemenská krize má tři geografické úrovně: 1) lokální zahrnující některé oblasti Jemenu a saúdsko-arabského pohraničí, kde jsou aktivní povstalci, separatisté či teroristé z al-Qá'idy, 2) regionální zahrnující jižní část Arabského poloostrova – tedy kromě Jemenu i Omán a Saúdskou Arábii, což jsou území přímo ohrožená rozšířením jemenské krize, 3) mezinárodní, která se týká zejména Íránu a USA coby regionální, respektive globální velmoci, která se v Jemenu snaží zvýšit svůj vliv.

---

¹ Zejména kvůli zahraničnímu vměšování ze strany USA, Saúdské Arábie a Íránu.

2. Zapojení aktéři

2.1. Nestátní aktéři

Húthijští povstalci na severu

Húthijští povstalci jsou tvořeni příznivci jemenské rodiny al-Húthí, jejíž členové vyznávají šíitský islám podle zajdíjovské právní školy. Jedná se o nesořodou koalici, která zahrnuje i některé místní kmeny. Jsou soustředěni na severu Jemenu v provincii Sa'ada u hranic se Saúdskou Arábií. Húthijové údajně bojují za větší autonomii svého regionu a přisun finančních zdrojů a vládní pomoci do jejich oblasti, která byla na okraji zájmu současného jemenského režimu. Boj húthijů tak má nejen náboženskou ale i separatistickou dimenzi. Jemenská a saúdská vláda húthíje zároveň obviňují z přijímání íránské pomoci a obávají se rozšíření konfliktu, neboť zajdíjovští šíité žijí i v Saúdské Arábii a sousedním Ománu.

Húthijští povstalci se snaží prezentovat svůj boj jako válku zajdíjovců proti jemenské vládě, která je podporována ortodoxně-sunnitským saúdskoarabským režimem. Oficiálním důvodem jejich boje je náboženský a sociální útlak jejich souvěrců ze strany jemenské vlády. Proti tomu stojí fakt, že zhruba polovinu jemenského obyvatelstva tvoří právě zajdíjovci. Podle šéfredaktora novin Yemen Post Hakima al-Masmariho v Jemenu obecně panují tíživé sociální poměry, avšak [kromě húthijů na ně nikdo další nereaguje ozbrojeným bojem](#).

Ozbrojený boj húthijů započal v roce 2004 v reakci na neúspěšnou policejní operaci, jejímž cílem bylo zatknout odbojného náboženského vůdce místních šíitských zajdíjů Husajna Badru 'd-Dína al-Húthího, který byl později zabit. Boj s centrální vládou probíhá s přestávkami dodnes, vyžádal si tisíce mrtvých a v případě poslední vlny bojů trvající od léta 2009 i [250 000 uprchlíků](#). Na počátku listopadu minulého roku došlo ze strany húthijů k napadení saúdsko-arabských pohraničnicků a boj húthijů se tak přelil i do hornaté části saúdského [pohraničního regionu Jabal al-Dukhan](#). V reakci na húthijský útok na saúdské území došlo k odvetným útokům saúdských bezpečnostních sil na jemenské území. Konflikt však v současnosti uvízl ve slepé uličce. Jemenská vláda proto s povstalci vyjednala [příměří](#), které má ukončit tamější boje a to včetně území Saúdské Arábie. Došlo i k [odvolání](#) guvernéra provincie Sa'ada, jehož bratr byl obviněn z pašování zbraní.

Al-Qá'ida v Jemenu

Mezinárodní teroristická organizace al-Qá'ida působí v Jemenu relativně úspěšně již řadu let a v poslední době [svou aktivitu zvyšuje](#). Hlavním zájmem jemenské al-Qá'idy je zničení současného režimu, který obviňuje z kolaborace s USA. Ve své kritice jemenská al-Qá'ida [nešetří ani současnou saúdskou vládu](#). Jemenská al-Qá'ida také zaujala stanovisko k separatistům na jihu země, jejichž snahy [podporuje](#), a k povstalcům na severu, vůči nimž se staví [nepřátelsky](#), protože se jedná o šíity, kteří jsou navíc podporováni Íránem.

Čerstvé sebevědomí členů jemenské al-Qá'idy se dá vysledovat jak v jejich [mediálních výstupech](#), tak v posílení jemenské větve al-Qá'idy, která se formálně [sloučila](#) se svojí saúdsko-arabskou pobočkou.

Separatisté na jihu

Separatisté na jihu Jemenu se odvolávají na dobu 70. a 80. let minulého století, kdy existovala Jemenská lidově-demokratická republika. Latentní separatismus propukl plnou silou krátce poté, co v roce 2007 vládnoucí režim odmítl zvýšit penze bývalým důstojníkům jihojemenské armády. Následné demonstrace byly tvrdě potlačeny. Jihojemenští separatisté se snaží osamostatnit jižní Jemen, protože si podle nich vláda na severu [přivlastňuje](#) většinu zisků z ropy, která je těžena na území jižního Jemenu. Jihojemenští separatisté se také cítí být diskriminováni v oblasti obchodu, politiky a bezpečnostních složek.

V poslední době se na jihu Jemenu opakují [násilné demonstrace za osamostatnění](#) a vzrůstá počet bezpečnostních incidentů, které je těžké odlišit od teroristické aktivity al-Qá'idy. Mnozí se také podezřívají, že jedna z relativně nových vůdčích postav jihojemenského separatistického hnutí, Tariq al-Fadhli, je [úzce spojena s jemenskou](#) al-Qá'idou.

2.2. Státní aktéři

Saúdská Arábie

Zájmy Saúdské Arábie v jemenské krizi se dají rozdělit do třech skupin: 1) zájem na vnitřní stabilitě Saúdské Arábie, 2) bezpečnost hranic a území Saúdské Arábie, 3) zabránění růstu iránského vlivu v Jemenu. Co se týče prvního zájmu, tak se saúdsko-arabská vláda obává, že vzestup moci šíitských húthíjů u saúdské hranice může vyvolat povstání či nepokoje i v případě šíitských komunit na území Saúdské Arábie. Tyto komunity jsou v Saúdské Arábii dlouhodobě [diskriminovány](#), přičemž zvláště v oblasti poblíž Perského zálivu obývají teritorium bohaté na ropná naleziště.

Zájem Saúdské Arábie o bezpečnost na svých hranicích je přirozený, neboť húthíjský vpád na podzim roku 2009 vyvolal [evakuaci](#) obyvatelstva, zavírání desítek škol a pohyb saúdských bezpečnostních sil, které musely saúdsko-jemenskou hranici opětovně zabezpečit. Dosud saúdské síly [ztratily v bojích s húthíjskými rebely zhruba 133](#) mužů.

Co se týče al-Qá'idy a jihojemenského separatismu, Saúdská Arábie se staví na stranu jemenského státu a jeho státní integrity, protože potřebuje silný jemenský stát jako nástroj kontroly místních šíitů i teroristů, kteří by se jinak mohli infiltrovat do Saúdské Arábie. Vzrůstající iránský vliv v Jemenu by tuto saúdskou snahu mohl ohrozit.

Írán

Íránský režim je v jemenské krizi zapojen prostřednictvím podpory húthíjským povstalců na severu Jemenu. Charakter ani rozsah této pomoci nejsou plně známy. Určité však jde o mediální a mezinárodně-politickou podporu. Pravděpodobně se jedná i o podporu finanční. Podle Saúdské Arábie a jemenské vlády [Írán poskytuje povstalcům i zbraně](#). Toto tvrzení se však dosud nepodařilo uspokojivě nezávisle potvrdit či vyvrátit.

Pro Írán je jeho angažování se v jemenské krizi zejména prostředkem, jak se uchytit ve strategicky významném regionu. Dále pak jde o mocenský boj se Saúdskou Arábií a USA a v širším kontextu i o jistý druh propagandy, protože Írán ostatním šíitům po světě ukazuje, že jim dokáže pomoci, když to potřebují, což už dříve ostentativně prokázal v případě šíitského libanonského teroristického hnutí Hizballáh. Írán se do jemenské krize snažil vměšovat i přímo, když [jemenské vládě nabízel roli prostředníka při vyjednávání](#) s húthíjskými povstalci, což jemenská vláda odmítla. Jindy se zase [iránská diplomacie veřejně zastala bojujících húthíjů a nepřímo kritizovala saúdské vměšování](#).

USA

USA podporují jemenskou vládu zejména v jejím boji proti al-Qá'idě. Důvodem je strategická pozice Jemenu, co se týče námořních obchodních tras i těžby ropy a jeho význam pro stabilitu okolních zemí. Dále pak potenciál Jemenu stát se v budoucnu důležitější teroristickou základnou než dosud, což se ukázalo i na případu vánočního teroristického útoku na letadlo společnosti Northwest Airlines. I kdyby byly USA v Jemenu vojensky pasivní, tak se nevyhnou útokům na své občany a zařízení, jak [prokázaly krvavé útoky na americkou ambasádu v Jemenu](#). Jemen navíc opakovaně Západ [žádá o zvýšení pomoci](#) na boj s terorismem. V neposlední řadě je Jemen místem mocenského boje mezi USA a Íránem.

3. Aktuální situace a výhled do budoucna

3.1. Situace jemenského státu coby referenčního objektu krize

Jemen jako referenční objekt bezpečnosti

„Referenční objekt je jednotka, na jejíž bezpečnostní zájmy se odvolávají činitelé bezpečnostní politiky. (...) Nejvýznamnějším a nejčastějším referenčním objektem je stát, který je v důsledku vestfálského vymezení jediným legitimním vykonavatelem síly.“²
V případě jemenské krize je nejdůležitějším referenčním objektem jemenský stát. Lze uvést minimálně pět nejdůležitějších zájmů jemenského státu v současné krizi: integrita (státního území), funkčnost (státních orgánů), stabilita (politického systému a státních institucí), identita (jemenského státu a národa) a také samotná existence jemenského státu.

Problémy jemenského státu

Jemenský stát v současnosti čelí kromě povstání na severu, separatismu a terorismu i řadě dalších problémů, které probíhající politicko-bezpečnostní krize často dále prohlubuje. Nejchudší země na Blízkém východě již dosáhla vrcholu své ropné produkce a její ropné zisky budou v dlouhodobém časovém rámci již pouze klesat.³ Vzhledem k vysoké závislosti státního rozpočtu na ziscích z ropy, to není nijak povzbudivé. Země má také velké problémy

² Zeman, Petr (editor): *Česká bezpečnostní terminologie – Výklad základních pojmů*, str. 174.

³ *Yemen 'can handle al-Qaeda menace'* [on-line]. Poznámka: odkazovaná informace je uvedena ve videu umístěném v citovaném článku. <<http://english.aljazeera.net/news/asia-pacific/2009/12/2009123101959676292.html>> (stabilní).

s nedostatkem vody. Podle Světové banky dojde v jemenském hlavním městě voda v roce 2025. Už dnes [klesá podzemní voda](#) v Jemenu o 1-12 metrů ročně, což je způsobeno vysokým růstem populace a nekoordinovaným ilegálním vrtáním studní. Situaci neusnadňuje vysoká nezaměstnanost dosahující [40 % a 27% inflace](#). Země je navíc závislá na dovozu potravin, což ji činí zranitelnou vůči prudkým výkyvům cen potravin na světových trzích. [7 milionů obyvatel žije v chudobě](#). Jemenská vláda utráčí minimálně 6,6 % HDP na armádu a v zemi volně koluje přes [6 milionů zbraní](#). Jemenská demokracie je slabá a do velké míry iluzorní. - Prezident se drží u moci na základě periodických změn ústavy a mocenské politiky opírající se o spřízněné kmeny. V neposlední řadě zemi ničí obrovská míra stále rostoucí korupce. Bez efektu na ekonomiku nezůstaly ani dopady světové ekonomické krize.

Podle Mahmouda Al Azaniho, analytika zabývajícího se Jemenem z Sheffield's Hadfield Institute, [jemenská vláda nezvládla rozvoj severu a jihu země, nereprezentuje všechny části společnosti a vládne zemi na principech „divide et impera“ a „nepřítel mého nepřítele je můj přítel“](#). To vše přispívá k tomu, že současný politický pořádek a mocenské mechanismy v Jemenu již nejsou nadále udržitelné.

3.2. Vyhledky vývoje krize do budoucna

Pokud se jemenské vládě nepodaří udržet mír s povstalcí na severu a skrze ústupky urychleně zlomit ostří separatistických snah na jihu země, hrozí, že jemenská krize opět destabilizuje saúdsko-arabské pohraničí a ohrozí sousední Omán a africké země na protějším břehu Rudého moře a Adenského zálivu. Hrozba zhroucení jemenského státu je reálná a bude nejspíše růst vzhledem k tomu, jak se budou státní zdroje snižovat a životní podmínky obyvatelstva zhoršovat. Ekonomické a politické reformy jsou nutné a mezinárodní hospodářská pomoc, poradenství ale i nátlak a dohled ohledně jejich aplikace je nezbytný. Čím déle bude komplikovaná jemenská krize trvat, tím hůře se bude moci nalézt řešení.

3.3. Největší překážky úspěšného vyřešení krize

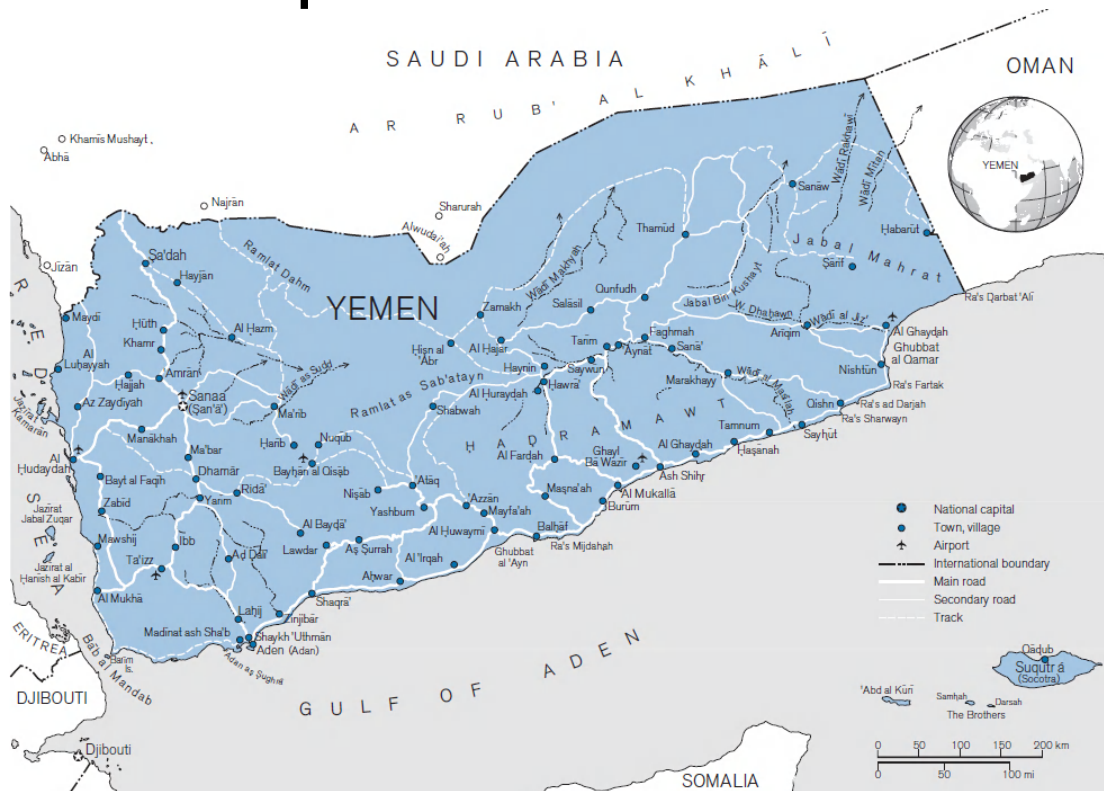
Je možno identifikovat několik faktorů, které (v případě se že naplní) mohou současnou pomoc mezinárodního společenství Jemenu učinit marnou či dokonce kontraproduktivní:

- Halasné deklarace podpory současnému jemenskému režimu ze strany USA, Velké Británie či [GCC](#) (Gulf Cooperation Council) mohou obrátit veřejné mínění proti jemenské vládě, která není schopna zabránit zahraničnímu vměšování.
- Bezpodmínečně poskytnutá [podpora pouze posílí současný režim](#) na úkor možných demokratických reforem, odstaví jemenskou opozici a dále „*nakrmí*“ bující korupci.
- [Jednostranné zaměření západní pomoci na boj s al-Qá'idou je jen krátkodobým řešením](#). Navíc se jím odsunou do pozadí hospodářské a sociální problémy. – Zejména závislost Jemenu na příjmech z ropy a populační růst.
- Necitlivý tlak na reformy může už tak slabý jemenský stát definitivně položit.
- Pokračující internacionalizace, medializace a eskalace konfliktu (například zapojení USA, Íránu a dalších zemí) může dodat protivládním skupinám podporu a propagaci, která následně sníží jejich ochotu k mírovým jednáním. Prohlubující se komplexnost celé krize navíc dále stíží vyjednávání.

Příloha: Mapa Jemenu

Zdroj: Hill, Ginny: *Yemen: Fear of Failure*. Briefing Paper of the Middle East Programme of Chatham House 08/03. November 2008.

<http://www.chathamhouse.org.uk/files/12576_bp1108yemen.pdf> (stabilní).

O autorovi

Jan Kužvart

jan.kuzvart@amo.cz

Jan Kužvart je studentem magisterského oboru „bezpečnostní studia“ na IPS FSV UK a magisterského dvouoboru arabistika-historie na FF UK. Je absolventem Robinson-Martin Security Scholars Program (RMSSP) na Pražském institutu bezpečnostních studií (PSSI) a bakalářského oboru „politologie a mezinárodní vztahy“ na IPS FSV UK. V AMO v současnosti působí jako člen Blízkovýchodního programu. Specializuje se na Libanon, Írán a blízkovýchodní elektronická média. Taktéž je členem Společnosti česko-arabské (SČA).

Asociace pro mezinárodní otázky

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) je nevládní organizace založená za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám a již více než desetileté historii je AMO vnímána jako přední nezávislý zahraničněpolitický think-tank v České republice.

K dosažení svých cílů Asociace:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuse;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

Výzkumné centrum

Výzkumné centrum Asociace pro mezinárodní otázky bylo založeno v říjnu 2003 jako jeden z hlavních pilířů činnosti Asociace zaměřený na výzkum, analýzu a popularizaci výzkumu v oblasti mezinárodních vztahů a zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky.

Náplní činnosti Centra je přispívat k identifikaci a analýze problémů důležitých pro zahraniční politiku České republiky a její postavení v současném světě. Centrum poskytuje nezávislé analýzy, vytváří prostor pro odbornou i veřejnou diskusi o problémech mezinárodní politiky a navrhuje jejich možná řešení. Činnost Centra lze rozdělit do dvou základních, vzájemně provázaných oblastí: výzkumu a expertní analýzy na straně jedné a prostředkování politického a odborného dialogu na straně druhé.